

Studijní opora

Název předmětu: Andragogika

Téma: Institucionální zabezpečení edukace a její plánování, specifikace edukace v AČR

Vzdělávací cíl:

Seznámit se zásadami plánování edukace v AČR, objasnit místo institucí zabezpečující edukace příslušníků AČR, vymezit a objasnit specifika edukace ve vojenských podmínkách a formulovat edukační kompetence velitele.

Zpracoval: doc. Radomír Saliger, Ph.D., Mgr. Pavla Macháčková, Ph.D.

1. Edukační působení v AČR

Cílem systému edukačního působení na příslušníky resortu MO je dosažení vysoké úrovně interiorizace každého jedince se zájmy a potřebami AČR, vyjádřené kvalitou jeho připravenosti na plnění úkolů jednotky, útvaru, oddělení, atd. a armády jako celku při zajišťování bezpečnosti státu a aliančních závazků v souladu s Etickým kodexem profesionálního vojáka. Jde o dosažení shody mezi zájmy organizace (resortu MO) a jednotlivce (vojáka, respektive občanského zaměstnance).

Tento cíl je formulován s ohledem na úkoly z dokumentů, které definují poslání, cíle a úkoly ozbrojených sil ve společnosti. Lze sem zařadit například Ústavu ČR a její zákony, Doktrínu Armády České republiky, základní řády, předpisy, směrnice, rozkazy, nařízení a další normativní akty. Smyslem edukačního působení je, aby personál resortu MO tyto cíle plnil proaktivně, se zájmem, kvalitně a efektivně.

Základní úkol pro AČR, vzhledem k němuž je nezbytné formulovat dílčí cíle edukačního působení je připravovat se k obraně České republiky proti vnějšímu napadení a zabezpečit kvalitní plnění humanitárních úkolů v rámci mezinárodních smluvních závazků. Dílčím cílem je, aby personál MO pochopil své občanské a vlastenecké povinnosti, byl hrdý na příslušnost k AČR, ke své jednotce, na své profesionální dovednosti, své pracoviště, měl úctu ke svým nadřízeným, podřízeným apod. Dále pak aby byly formovány u pracovníků resortu MO zejména takové charakterové vlastnosti jako statečnost, ukázněnost, důvěra, odpovědnost, obětavost, odvaha, věrnost, čest atd.

Za základní formu přípravy personálu resortu MO je považován náročný, dle stanovených pravidel připravený, kvalitně organizovaný, zabezpečený a spravedlivě hodnocený výcvik vojáků a systém dalšího vzdělávání občanských zaměstnanců. Dílčím cílem edukace je vytvořit u personálu resortu potřebné vědomostí, dovedností, návyky a zajistit fyzickou a psychickou odolnost všech pracovníků resortu MO.

Součástí edukace pracovníků resortu MO je také utváření podmínek a požadavků na kvalitu života personálu resortu MO, prostor pro jejich odpočinek, relaxaci apod. Tento proces zahrnuje komplex ekonomických, sociálních, psychologických, společenských, tělovýchovných, duchovních, vzdělávacích a dalších aktivit, jimiž

vytváříme podmínky pro soulad mezi zájmy a potřebami AČR a zájmy a potřebami vojáků.

Kvalitní plnění cílů edukace personálu resortu MO vyžaduje koordinovaný a kvalifikovaný přístup vedoucích pracovníků všech stupňů organizační struktury MO, aplikaci optimálních edukačních metod, realizaci všech právních a dalších norem pro vytváření podmínek práce vojáků a občanských zaměstnanců resortu MO, zabezpečení potřebné motivace u vojáků a občanských zaměstnanců.

2. Místo a úloha institucí zabezpečující edukaci příslušníků AČR

Mezi instituce, které se podílejí na edukaci příslušníků AČR, řadíme:

- ***Krajská vojenská velitelství*** – plní edukační úlohu do vnějšího prostředí organizace, ovlivňují náhled na Armádu České republiky i u lidí, kteří se nakonec vojáky nestanou. Velkou úlohu zde má pravdivost a úplnost podávaných informací, kvalita komunikace se zájemci o vojenská povolání a prostředí krajského vojenského velitelství.
- ***Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola v Moravské Třebové***
- umožňuje mladým lidem získat úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitou a vyšší odborné vzdělání. Edukační potenciál této instituce je dán i možnostmi působení na studenty v době mimo vyučování nabídkou zajímavých volnočasových aktivit a ubytování v domově mládeže. Přípravuje studenty a budoucí vojenské profesionály pro další studium na vysokých vojenských školách (fakulty Univerzity obrany a obor "Vojenská tělovýchova" při Fakultě tělesné výchovy a sportu UK Praha), organizuje kurzy jazykové přípravy, počítačové gramotnosti apod.
- ***Velitelství výcviku - Vojenská akademie ve Vyškově***
Jedná se o resortní vzdělávací, výcvikové a školící pracoviště pro přípravu personálu, formou zejména krátkodobých kurzů a školení, kde se efekt edukace nemusí zásadně projevit při výkonu činnosti v praxi. Vyplývá to z poměrně malé znalosti účastníků školících akcí, nekvalitní identifikace

vzdělávacích potřeb, krátkého pobytu v kurzu, z častého střídání účastníků, školitelů apod. Prvky edukace jako ceremoniály, nástupy, vyhodnocení, vliv tištěných a dalších medií apod. mají svůj význam, doplňují její účinnost.

- ***Velitelé u útvarů a zařízení Armády České republiky***

Kvalita edukačního působení při výkonu funkce je závislá do značné míry na veliteli. Předpoklady k efektivnímu působení získávají velitelé (náčelníci odborných služeb...) na Univerzitě obrany, mužstvo, rotmistři a praporčíci dále pak na VEV-VA ve Vyškově. Tyto instituce k uvedenému mají vytvořen formalizovaný edukační systém. Další rozvoj jejich schopností je otázkou praktického výkonu funkce, jeho evaluace a zpětné vazby.

- ***Univerzita obrany v Brně***

Univerzita obrany má z uvedených pohledů *jedinečné předpoklady k efektivní edukaci*, protože:

1. Splňuje základní parametry efektivní edukace: cílenost, záměrnost, dlouhodobost (student je na Univerzitě obrany dlouhou dobu, bakalářské studium, navazující magisterské studium, doktorské studium v prezenční nebo kombinované formě..), další působení v kvalifikačních kurzech (KVD, KGŠ) a v programech celoživotního vzdělávání.
2. Dochází zde systematicky a dlouhodobě k pěstování vztahu k vojenskému povolání, Armádě České republiky, České republice a její obraně.
3. Tradice a oceňování kvality českého vojenského školství v České republice i v zahraničí, což vytváří předpoklady dalšího rozvoje Univerzity obrany.
4. Edukace je spjata s místy a sociálním prostředím, kde se v historii odehrávaly významné události i zlomové okamžiky života AČR i ČR.
5. Existuje propracovaný systém předmětů, vyučovaných na Univerzitě obrany, v souladu s požadavky správců ČVO, vojenské praxe a zkušeností z misí.

6. Má schopnost interdisciplinárního a transdisciplinárního přístupu k edukaci zkušenými pedagogy, veliteli a dalšími pracovníky ve specifickém školním prostředí, které je dlouhodobě zafixováno v paměti absolventů, studentů, občanů, politiků apod.

7. Absolventi Univerzity obrany tvoří jádro velitelského sboru AČR a jsou rozhodujícími nositeli takto chápaného výchovného působení na všech úrovních řízení armády.

8. Univerzita obrany poskytuje formální vzdělávání formou akreditovaných studijních programů a programy celoživotního vzdělávání, které jsou součástí výchovného působení.

9. Univerzita obrany má i charakter učící se organizace, která vytváří prostor pro komunikaci mezi manažery a pracovníky na všech úrovních. Vzájemná interakce zajišťuje stálou zpětnou vazbu inovací a myšlenek ve vztahu k probíhajícím procesům.

3. Specifika edukace ve vojenských podmínkách

Činnosti vojáků, v některých případech i občanských zaměstnanců, jsou realizovány ve **specifických podmínkách**, které je nezbytné respektovat při formulování edukačních cílů:

Jedná se o tyto základní zvláštnosti:

1. Podávání výkonu v nestandardních pracovních podmínkách (fyzikální, klimatické, terénní, apod.), realizace úkolů dle standardů charakteristických pro vojenskou organizaci.
2. Potřeba podávat výkon nejen standardní, ale i hraniční (limitní), což vyžaduje psychickou a fyzickou připravenost.
3. Vysoká dynamika změn v podmínkách činnosti (časové hledisko, rychlá změna kvality úkolu, nemožnost uspokojovat některé potřeby (materiální, sociální, duchovní, kulturní), vzhledem k charakteru činnosti.

4. Skupinový charakter činností, nutnost práce individuální i týmové, užití zbraní a další vojenské techniky, plnění rozkazů. Práce v extrémně náročných situacích, spojených s krajními riziky ohrožení zdraví i života (existence konfliktu mezi pudem sebezáchovy a plněním povinností vojáka).
5. Příprava vojáků je charakterizovaná nejen náročností, ale zdokonalováním v řadě odborností. Nejsou zpravidla připravováni pouze na jediné vojenské povolání; získávají širší kvalifikaci, aby byli schopni nahradit v případě potřeby jiného příslušníka ozbrojených sil.

Zvláštní místo v uplatňování účinného vlivu všech faktorů edukačního působení mají velitelé, kteří jsou vybaveni velitelskou pravomocí. Jsou oprávněni a povinni v rozsahu své působnosti vydávat rozkazy, stanovovat a činit opatření a využívat takové prostředky v mezích zákonů a vojenských předpisů, které uznají za nutné, vhodné a dostačující ke splnění úkolů. Při svém rozhodování by měli využívat iniciativu a návrhy podřízených a dbát, aby jejich rozhodnutí nesnižovala lidskou důstojnost a nenarušovala mezilidské vztahy.

Přípravě velitelů na vedení lidí, osvojování potřebných vědomostí, dovedností a návyků musí být věnovaná pozornost po celou dobu vojenské kariéry. Na jejich připravenosti řídit systémy a vést lidi závisí úspěšnost splnění úkolů resortu MO.

4. Edukační kompetence velitele

Vedle celé řady kompetencí (organizační, rozhodovací, aj.) mají své nezastupitelné místo i kompetence pedagogické. A to nejen ve smyslu toho, že instruktor cvičí s podřízenými, ale i ve smyslu výchovném, kdy působí na podřízeného jako na osobnost v širokém slova smyslu. a ovlivňuje tak úroveň vychovatelnosti“ dospělého člověka prostřednictvím vyučování a výcviku.

Kompetence jako pojem je možno charakterizovat jako „*schopnost, předpoklady jedince nebo skupiny, instituce, organizace zvládnout určitou činnost, situaci, respektive posuzovat určité jevy s vědomím širších souvislostí nebo z odborného hlediska*“ (kol. Velký sociologický slovník, 1996, s. 503)

Podle Průchy a kol. (1998) kompetence edukátora (instruktora) potom znamenají soubor profesních dovedností a dispozic, kterými by měl být vybaven edukátor (instruktor), aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Tento autor vymezuje kompetence (znalosti a dovednosti) vztahující se nejen k obsahové složce výkonu profese, ale zdůrazňuje zvláště komunikativní, řídicí, diagnostické aj. kompetence.

Aby tedy mohl být instruktor kompetentní v tomto slova smyslu, musí být i v průběhu profesionální služby adekvátně pedagogicko psychologicky připravován a seznamován s nejnovějšími metodami vojenské androdidaktiky. Přitom je vhodné a možné využívat i zahraniční zkušenosti. Instruktor by měl být osobností, která i po stránce pedagogické předčí jednoznačně ostatní členy vojenského týmu.

Smyslem přípravy samotného instruktora k provádění vyučovací a výcvikové činnosti je dosažení její vysoké efektivnosti. V konkrétních podmínkách jde o zabezpečení „vhodného“ způsobu učení podřízených v andragogickém procesu v podmínkách činnosti AČR.

Tento proces ovlivňuje celá řada faktorů, týkajících se jak instruktora, tak učících se subjektů. Na straně instruktora to mohou být faktory:

a) kvalitativní

- pojetí výcviku;
- obsah výcviku;
- zvládnutí vzdělávacích metod instruktorem samotným;

b) faktory kvantitativní

Například počet cvičících na jednoho instruktora, časová dotace k výcviku, vybavení učebních prostor, dostupnost moderní didaktické techniky a dalších prostředků nezbytných k vedení výcviku.

Úkoly pro samostatnou práci:

1. Charakterizujte a objasněte cíl edukačního působení v AČR.
2. Které instituce se podílejí na edukaci příslušníků AČR? Vyjmenujte je a specifikujte jejich úlohu a cíle v oblasti vzdělávání.
3. Které zvláštnosti je nutné respektovat při edukaci, která probíhá ve vojenských podmínkách?
4. Jaké schopnosti a dovednosti by podle vás měl mít velitel, aby byl schopen vykonávat svoje povolání efektivně a byl pro vyučované jedince vzorem?